

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ELEANOR SHARPSTON
της 8ης Μαΐου 2014¹

Υπόθεση C-137/13

Herbaria Kräuterparadies GmbH

κατά

Freistaat Bayern

[αίτηση του Bayerisches Verwaltungsgericht München (Γερμανία)

για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Γεωργία — Επισήμανση των βιολογικών προϊόντων — Κανονισμός (ΕΚ) 889/2008 — Άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ' — Χρησιμοποίηση προϊόντων και ουσιών κατά τη μεταποίηση τροφίμων που έχουν επισημανθεί ως βιολογικά — Απαγόρευση της χρησιμοποίησης ανόργανων ουσιών και βιταμινών, εάν δεν επιβάλλεται εκ του νόμου — Προσθήκη γλυκονικού σιδήρου και βιταμινών σε ένα βιολογικό μείγμα χυμού φρούτων — Απαιτούμενες ποσότητες προκειμένου να επιτραπεί η πώλησή του ως συμπλήρωμα διατροφής, με ισχυρισμό διατροφής ή υγείας ή ως τρόφιμο που προορίζεται για ειδική διατροφή»

1. Η παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως υποβλήθηκε από το Bayerisches Verwaltungsgericht München [Βαυαρικό Διοικητικό Δικαστήριο Μονάχου (Γερμανία)· στο εξής: Verwaltungsgericht].
2. Η παρούσα αίτηση αφορά ένα προϊόν το οποίο, καίτοι περιέχει κυρίως συστατικά βιολογικής καλλιέργειας, εντούτοις περιέχει επίσης πρόσθετες ανόργανες ουσίες και βιταμίνες μη βιολογικής προελεύσεως. Είναι δυνατή η επισήμανση και η διάθεσή του στην αγορά ως «βιολογικού»; Ιδίως, «επιβάλλεται» η χρήση τέτοιων πρόσθετων ουσιών, εάν το προϊόν διατίθεται στην αγορά ως συμπλήρωμα διατροφής και/ή ως προϊόν με ευεργετική επίδραση στην υγεία ή στη διατροφή, η οποία δεν δύναται να επιτευχθεί άνευ αυτών;
3. Ο (Ευρωπαίος) παρασκευαστής του προϊόντος προέβαλε επίσης ενώπιον του Δικαστηρίου το επιχείρημα ότι συγκρίσιμα προϊόντα που εισάγονται από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (στο εξής: ΗΠΑ) μπορούν να διατίθενται στην αγορά εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΕΕ) με επισήμανση ως «βιολογικά» βάσει των διατάξεων του δικαίου των ΗΠΑ, οι οποίες, είναι μεν ισοδύναμες με τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, αλλά δεν έχουν το ίδιο περιεχόμενο.

¹ — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

Νομικό πλαίσιο

Συμπληρώματα διατροφής και θρεπτικές ουσίες

4. Κατά την αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας 2002/46²: «[σ]τα συμπληρώματα διατροφής θα πρέπει να επιτρέπεται η παρουσία μόνον των βιταμινών και ανόργανων στοιχείων που συνήθως ανευρίσκονται και καταναλίσκονται ως τμήμα της διαίτας μολονότι αυτό δεν σημαίνει ότι η παρουσία τους εκεί είναι απαραίτητη [...]».

5. Κατά την αιτιολογική σκέψη 15: «[τ]α συμπληρώματα διατροφής αγοράζονται από τους καταναλωτές για τη συμπλήρωση των προσλήψεων από την διαίτα. Προκειμένου να εξασφαλισθεί η επίτευξη του ως άνω σκοπού, οι βιταμίνες και τα ανόργανα στοιχεία που δηλώνονται στην επισήμανση των συμπληρωμάτων διατροφής θα πρέπει να υπάρχουν στο προϊόν σε σημαντική ποσότητα».

6. Το άρθρο 2 της οδηγίας αυτής ορίζει α) τα συμπληρώματα διατροφής ως «τα τρόφιμα με σκοπό τη συμπλήρωση της συνήθους διαίτας, τα οποία αποτελούν συμπυκνωμένες πηγές θρεπτικών συστατικών ή άλλων ουσιών με θρεπτικές ή φυσιολογικές επιδράσεις, μεμονωμένων ή σε συνδυασμό, και τα οποία διατίθενται στο εμπόριο σε δοσιμετρικές μορφές [...]» και β) τα θρεπτικά συστατικά ως βιταμίνες ή ανόργανα στοιχεία. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με τα παραρτήματα I και II, παραθέτει περιοριστικό κατάλογο των βιταμινών και των ανόργανων στοιχείων που επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται για την παρασκευή συμπληρωμάτων διατροφής.

7. Το άρθρο 5, παράγραφος 3, ορίζει ότι: «[π]ροκειμένου να εξασφαλισθεί η ύπαρξη, στα συμπληρώματα διατροφής, επαρκών ποσοτήτων βιταμινών και ανόργανων στοιχείων, καθορίζονται, με κατάλληλο τρόπο, ελάχιστες ποσότητες σε συνάρτηση με την ημερήσια δόση τη συνιστώμενη από τον παρασκευαστή». Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 4, οι ελάχιστες ποσότητες βιταμινών και ανόργανων στοιχείων που αναφέρονται στην παράγραφο 3 καθορίζονται από την Επιτροπή. Ωστόσο, εν τοις πράγμασι ουδέποτε καθορίστηκαν οι ποσότητες αυτές.

8. Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, στοιχείο α', η επισήμανση περιλαμβάνει υποχρεωτικώς το όνομα των κατηγοριών θρεπτικών συστατικών ή ουσιών που χαρακτηρίζουν το προϊόν ή ένδειξη σχετικά με τη φύση των εν λόγω θρεπτικών συστατικών ή ουσιών.

Ισχυρισμοί διατροφής και υγείας

9. Το άρθρο 2, παράγραφος 2, σημείο 1, του κανονισμού 1924/2006³ ορίζει τον «ισχυρισμό» ως «κάθε μήνυμα ή απεικόνιση, η οποία δεν είναι υποχρεωτική σύμφωνα με την κοινοτική ή εθνική νομοθεσία, [...] η οποία δηλώνει, υπονοεί ή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το τρόφιμο έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά».

10. Το άρθρο 3 προβλέπει ότι:

«Οι ισχυρισμοί επί θεμάτων διατροφής και υγείας μπορούν να χρησιμοποιούνται στην επισήμανση, στην παρουσίαση και στη διαφήμιση των τροφίμων που διατίθενται στην αγορά εντός της Κοινότητας μόνον εάν συμμορφώνονται με τις διατάξεις του παρόντος κανονισμού.

2 — Οδηγία 2002/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Ιουνίου 2002, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί των συμπληρωμάτων διατροφής (ΕΕ L 183, σ. 51), όπως τροποποιήθηκε.

3 — Κανονισμός (ΕΚ) 1924/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τους ισχυρισμούς επί θεμάτων διατροφής και υγείας που διατυπώνονται για τα τρόφιμα (ΕΕ L 404, σ. 9).

[...] η χρήση των ισχυρισμών επί θεμάτων διατροφής και υγείας δεν πρέπει:

α) να είναι ψευδής, διφορούμενη ή παραπλανητική·

[...]».

11. Το άρθρο 5, παράγραφος 1, προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι:

«Η χρήση ισχυρισμών επί θεμάτων διατροφής και υγείας επιτρέπεται μόνον εάν πληρούνται οι ακόλουθοι όροι:

α) η παρουσία [...] σε τρόφιμο ή κατηγορία τροφίμων, της θρεπτικής ή άλλης ουσίας για την οποία γίνεται ο ισχυρισμός έχει αποδεδειγμένα ευεργετικό θρεπτικό ή φυσιολογικό αποτέλεσμα, σύμφωνα με γενικώς αποδεκτά επιστημονικά στοιχεία·

β) η θρεπτική ή άλλη ουσία για την οποία γίνεται ο ισχυρισμός:

i) περιέχεται στο τελικό προϊόν σε σημαντική ποσότητα όπως ορίζεται στην κοινοτική νομοθεσία ή, όπου δεν υπάρχουν τέτοιοι κανόνες, σε ποσότητα που θα επιφέρει το θρεπτικό ή φυσιολογικό αποτέλεσμα που δηλώνει ο ισχυρισμός σύμφωνα με γενικώς αποδεκτά επιστημονικά στοιχεία·

[...]».

12. Το άρθρο 8, παράγραφος 1, προβλέπει ότι: «[ο]ι ισχυρισμοί επί θεμάτων διατροφής επιτρέπονται μόνον εάν απαριθμούνται στο Παράρτημα και είναι σύμφωνοι με τους όρους του παρόντος κανονισμού». Επίσης, το άρθρο 13, παράγραφος 1, επιτρέπει τη χρήση ιδίως ισχυρισμών υγείας για την περιγραφή ή την υπόμνηση του ρόλου μιας θρεπτικής ή άλλης ουσίας στην αύξηση, την ανάπτυξη και τις λειτουργίες του οργανισμού, οι οποίοι βασίζονται σε γενικώς αποδεκτά επιστημονικά στοιχεία και είναι ευκόλως κατανοητοί από τον μέσο καταναλωτή, και περιλαμβάνονται στον κατάλογο που καταρτίζει η Επιτροπή κατά το άρθρο 13, παράγραφος 3.

13. Το παράρτημα του κανονισμού 1924/2006 υπό την επικεφαλίδα «ΠΗΓΗ [ΟΝΟΜΑ ΒΙΤΑΜΙΝΗΣ/ΩΝ] Ή/ΚΑΙ [ΟΝΟΜΑ ΑΝΟΡΓΑΝΟΥ ΑΛΑΤΟΣ/ΩΝ]» ορίζει πως: «[ο] ισχυρισμός ότι τρόφιμο αποτελεί πηγή βιταμινών ή/και ανοργάνων αλάτων, καθώς και κάθε ισχυρισμός που ενδέχεται να έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να χρησιμοποιείται μόνον όταν το προϊόν περιέχει τουλάχιστον σημαντική ποσότητα, κατά το Παράρτημα της οδηγίας 90/496/ΕΟΚ [...]»⁴.

14. Το παράρτημα του κανονισμού 432/2012⁵ περιλαμβάνει κατάλογο των ισχυρισμών υγείας που επιτρέπεται να διατυπωθούν για τρόφιμα, όπως ορίζεται στο άρθρο 13, παράγραφος 3, του κανονισμού 1924/2006. Όσον αφορά τον σίδηρο, επιτρέπεται η χρήση του ισχυρισμού ότι «[ο] σίδηρος συμβάλλει στο φυσιολογικό σχηματισμό των ερυθρών αιμοσφαιρίων και της αιμοσφαιρίνης», αλλά μόνο για τρόφιμα που αποτελούν πηγή σιδήρου κατά τα αναφερόμενα στον ισχυρισμό.

4 — Οδηγία 90/496/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Σεπτεμβρίου 1990, σχετικά με τους κανόνες επισήμανσης των τροφίμων όσον αφορά τις τροφικές τους ιδιότητες (ΕΕ L 276, σ. 40). Το παράρτημα I προβλέπει ότι: «[κ]ατά κανόνα, η ποσότητα που θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για να αποφασιστεί ποια θεωρείται σημαντική ποσότητα αντιστοιχεί στο 15 % της συνιστώμενης δόσης όπως αυτή καθορίζεται στο παρόν παράρτημα για 100 g ή 100 ml ή ανά συσκευασία αν η συσκευασία περιέχει μία μόνο μερίδα». Συνιστώμενες ημερήσιες τροφικές δόσεις (στο εξής: ΣΗΔ) καθορίζονται για σειρά ουσιών, περιλαμβανομένου του σιδήρου και των ποικίλων βιταμινών που φέρονται να εμπεριέχονται στο επίμαχο προϊόν στο πλαίσιο της κύριας δίκης.

5 — Κανονισμός (ΕΕ) 432/2012 της Επιτροπής, της 16ης Μαΐου 2012, σχετικά με τη θέσπιση καταλόγου επιτρεπόμενων ισχυρισμών υγείας που διατυπώνονται για τα τρόφιμα, εξαιρουμένων όσων αφορούν τη μείωση του κινδύνου εκδήλωσης ασθένειας και την ανάπτυξη και υγεία των παιδιών (ΕΕ L 136, σ. 1).

Τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή

15. Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/39⁶ ορίζει τα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή ως «τρόφιμα τα οποία, λόγω της ειδικής σύνθεσής τους ή της ειδικής επεξεργασίας κατά την παρασκευή τους, διακρίνονται σαφώς από τα τρόφιμα συνήθους κατανάλωσης, ανταποκρίνονται στους δηλούμενους θρεπτικούς προορισμούς τους και κατά τη διάθεσή τους στο εμπόριο φέρουν ένδειξη με την οποία δηλώνεται η ιδιότητά τους αυτή».

16. Το άρθρο 1, παράγραφος 3, ορίζει ότι:

«Ως ειδική διατροφή, νοείται εκείνη που ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες διατροφής:

- α) ορισμένων κατηγοριών ατόμων των οποίων έχει διαταραχθεί η πεπτική λειτουργία ή ο μεταβολισμός ή
- β) ορισμένων κατηγοριών ατόμων που βρίσκονται σε ειδική κατάσταση της φυσιολογίας τους και που μπορούν επομένως να ωφεληθούν ιδιαίτερα από την ελεγχόμενη κατανάλωση ορισμένων ουσιών των τροφίμων ή
- γ) υγιών βρεφών ή νηπίων.»

17. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, απαιτεί η φύση ή η σύνθεση των τροφίμων που προορίζονται για ειδική διατροφή να είναι τέτοια, ώστε τα προϊόντα αυτά να είναι κατάλληλα για την ειδική διατροφή για την οποία προορίζονται.

18. Το άρθρο 4, παράγραφος 3, εξουσιοδοτεί την Επιτροπή να καταρτίσει κατάλογο των ουσιών για ειδικούς θρεπτικούς σκοπούς, περιλαμβανομένων των βιταμινών και των ανόργανων αλάτων, οι οποίες σκοπεύεται να προστίθενται στα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή.

19. Ο κατάλογος αυτός περιελήφθη στο παράρτημα του κανονισμού 953/2009⁷, η αιτιολογική σκέψη 5 του οποίου προβλέπει ότι: «[ό]που έχει κριθεί αναγκαία η προσθήκη μιας θρεπτικής ουσίας, αυτό έχει καθοριστεί με συγκεκριμένους κανόνες στις σχετικές ειδικές οδηγίες μαζί με τους κατάλληλους ποσοτικούς όρους, ανάλογα με την περίπτωση».

Επισήμανση των βιολογικών τροφίμων που παράγονται εντός της ΕΕ

20. Το προοίμιο του κανονισμού 834/2007⁸ περιέχει, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες αιτιολογικές σκέψεις:

«(20) Τα μεταποιημένα τρόφιμα θα πρέπει να επισημαίνονται ως βιολογικά μόνον στις περιπτώσεις όπου είναι βιολογικά όλα ή σχεδόν όλα τα συστατικά γεωργικής προέλευσης. Ωστόσο, θα πρέπει να προβλέπονται ειδικές διατάξεις περί επισήμανσης για τα μεταποιημένα τρόφιμα που περιέχουν γεωργικά συστατικά μη βιολογικής προέλευσης [...]

[...]

6 — Οδηγία 2009/39/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Μαΐου 2009, για τα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 124, σ. 21).

7 — Κανονισμός (ΕΚ) 953/2009 της Επιτροπής, της 13ης Οκτωβρίου 2009, σχετικά με ουσίες που επιτρέπεται να προστίθενται για ειδικούς διατροφικούς σκοπούς σε τρόφιμα τα οποία προορίζονται για ειδική διατροφή (ΕΕ L 269, σ. 9).

8 — Κανονισμός (ΕΚ) 834/2007 του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 2007, για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91 (ΕΕ L 189, σ. 1).

(22) Είναι σημαντικό να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών στα βιολογικά προϊόντα. Ως εκ τούτου, οι εξαιρέσεις από τις απαιτήσεις που ισχύουν για τη βιολογική παραγωγή θα πρέπει να περιορίζονται αυστηρά στις περιπτώσεις που θεωρείται δικαιολογημένη η εφαρμογή έκτακτων κανόνων.

[...]»

21. Το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού καθορίζει τους γενικούς στόχους που πρέπει να επιδιώκει η βιολογική παραγωγή, οι οποίοι περιλαμβάνουν, υπό το στοιχείο γ', την «παραγωγή ευρείας ποικιλίας τροφίμων και άλλων γεωργικών προϊόντων που να ανταποκρίνεται στην καταναλωτική ζήτηση για προϊόντα παραγόμενα με διεργασίες που δεν βλάπτουν το περιβάλλον, την ανθρώπινη υγεία, την υγεία των φυτών και των ζώων και τις συνθήκες διαβίωσής τους».

22. Το άρθρο 6 προβλέπει ότι:

«[...] η παραγωγή μεταποιημένων βιολογικών τροφίμων βασίζεται στις ακόλουθες ειδικές αρχές:

- α) παραγωγή βιολογικών τροφίμων από βιολογικά γεωργικά συστατικά, εκτός από τις περιπτώσεις που κάποιο συστατικό δεν είναι διαθέσιμο στο εμπόριο υπό μορφή βιολογικού προϊόντος·
- β) περιορισμός της χρήσης πρόσθετων υλών τροφίμων, μη βιολογικών συστατικών που έχουν κυρίως τεχνολογικές λειτουργίες και λειτουργίες επί των αισθήσεων καθώς και μικροθρεπτικών στοιχείων και βοηθητικών μέσων επεξεργασίας προκειμένου να χρησιμοποιούνται στον ελάχιστο δυνατό βαθμό και μόνον όταν υφίσταται ουσιώδης τεχνολογική ανάγκη ή για συγκεκριμένους διατροφικούς σκοπούς·
- γ) αποκλεισμός ουσιών και μεθόδων μεταποίησης που μπορούν να παραπλανήσουν ως προς την πραγματική φύση του προϊόντος·

[...]».

23. Το άρθρο 19 επιγράφεται «Γενικοί κανόνες παραγωγής μεταποιημένων τροφίμων». Το άρθρο 19, παράγραφος 2, του κανονισμού ορίζει ειδικότερα ότι:

«Για τη σύνθεση των βιολογικών μεταποιημένων τροφίμων ισχύουν οι ακόλουθοι όροι:

- α) το προϊόν παράγεται κυρίως από συστατικά γεωργικής προέλευσης· [...]
- β) μπορούν να χρησιμοποιούνται μόνο πρόσθετες ύλες, βοηθητικά μέσα επεξεργασίας, αρτύματα, νερό, αλάτι, παρασκευάσματα μικροοργανισμών και ενζύμων, ανόργανα στοιχεία, ιχνοστοιχεία, βιταμίνες, καθώς και αμινοξέα και άλλα μικροθρεπτικά στοιχεία στα τρόφιμα για ειδικές διατροφικές χρήσεις, εφόσον έχουν εγκριθεί για χρήση σε βιολογική παραγωγή σύμφωνα με το άρθρο 21·

[...]».

24. Το άρθρο 21 ορίζει ειδικότερα τα εξής:

«1. Η έγκριση προϊόντων και ουσιών προς χρήση σε βιολογική παραγωγή και η εισαγωγή τους στον περιοριστικό κατάλογο προϊόντων και ουσιών του άρθρου 19 παράγραφος 2 στοιχείο β', [...] εξαρτώνται από [...] τα ακόλουθα κριτήρια που αξιολογούνται στο σύνολό τους:

- ι) δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις εγκεκριμένες σύμφωνα με το παρόν κεφάλαιο·

- ii) χωρίς τη χρήση τους, είναι αδύνατη η παραγωγή ή η διατήρηση του τροφίμου ή η τήρηση συγκεκριμένων διαιτητικών απαιτήσεων βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας.

Επιπλέον, τα προϊόντα και οι ουσίες του άρθρου 19 παράγραφος 2 στοιχείο β' απαντώνται στη φύση και μπορούν να έχουν υποβληθεί μόνο σε μηχανική, φυσική, βιολογική, ενζυματική ή [μικροβιακή] διεργασία, εκτός εάν τα εν λόγω προϊόντα και ουσίες από αυτές τις πηγές δεν υπάρχουν σε ικανοποιητική ποσότητα ή ποιότητα στην αγορά.

2. [...] η Επιτροπή αποφασίζει σχετικά με την έγκριση των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου προϊόντων και ουσιών και την εισαγωγή τους στον περιοριστικό κατάλογο και καθορίζει ειδικές προϋποθέσεις και όρια χρήσης τους και αποφασίζει, εφόσον απαιτείται, την απόσυρση προϊόντων.

[...]»

25. Το άρθρο 23 («Χρήση όρων που αναφέρονται στη βιολογική παραγωγή») προβλέπει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ένα προϊόν θεωρείται ότι φέρει ενδείξεις σχετικές με τη βιολογική μέθοδο παραγωγής όταν, στην επισήμανση, στο διαφημιστικό υλικό ή στα εμπορικά έγγραφα, το προϊόν, τα συστατικά του ή τα υλικά ζωοτροφών περιγράφονται με όρους που υπονοούν, για τον αγοραστή, ότι το προϊόν, τα συστατικά του ή τα υλικά ζωοτροφών έχουν ληφθεί σύμφωνα με τους κανόνες που καθορίζονται στον παρόντα κανονισμό. Ειδικότερα, οι όροι που απαριθμούνται στο παράρτημα ⁹, καθώς και τα παράγωγα ή τα υποκοριστικά τους, όπως “βιο” και “οικο”, μπορούν να χρησιμοποιούνται, μόνα ή σε συνδυασμό, σε όλη την έκταση και σε οποιαδήποτε γλώσσα της Κοινότητας για την επισήμανση και τη διαφήμιση προϊόντων που πληρούν τις απαιτήσεις του παρόντος κανονισμού.

[...]2. Οι όροι που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν χρησιμοποιούνται πουθενά στην Κοινότητα και σε καμία κοινοτική γλώσσα για την επισήμανση, τη διαφήμιση και τα εμπορικά έγγραφα προϊόντων που δεν πληρούν τις απαιτήσεις του παρόντος κανονισμού, εκτός αν δεν εφαρμόζονται σε γεωργικά προϊόντα τροφίμων ή ζωοτροφών ή σαφώς δεν συνδέονται με τη βιολογική παραγωγή.[...]

4. Όσον αφορά τα μεταποιημένα τρόφιμα, οι όροι της παραγράφου 1 μπορούν να χρησιμοποιούνται:

α) στην περιγραφή πώλησης υπό την προϋπόθεση ότι:

- i) το μεταποιημένο τρόφιμο είναι σύμφωνο προς το άρθρο 19·
ii) τουλάχιστον το 95 % κατά βάρος των συστατικών του γεωργικής προέλευσης είναι βιολογικό·

[...]».

9 — Το παράρτημα απαριθμεί για κάθε μια από τις (επί του παρόντος) 25 γλώσσες σε χρήση στην ΕΕ (τις 24 επίσημες γλώσσες συν τη λουξεμβουργιανή) είτε έναν είτε δύο όρους, οι οποίοι σχεδόν στο σύνολό τους σημαίνουν «βιολογικό», «οικολογικό» ή «οργανικό» (εξαιρέσεις αποτελούν η εσθονική, στην οποία επιτρέπεται η χρήση μιας λέξεως που προφανώς σημαίνει «ήπιος», και η φινλανδική, στην οποία το νόημα του παρατιθέμενου όρου φαίνεται να είναι εγγύτερα της λέξεως «φυσικός»).

26. Το άρθρο 27 του κανονισμού 889/2008¹⁰ επιγράφεται «Χρησιμοποίηση ορισμένων προϊόντων και ουσιών στη μεταποίηση τροφίμων». Το άρθρο 27, παράγραφος 1, προβλέπει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Για τους σκοπούς του άρθρου 19 παράγραφος 2 στοιχείο β' του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007, επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται μόνο οι ακόλουθες ουσίες κατά τη μεταποίηση βιολογικών τροφίμων [...]:

[...]

στ) ανόργανες ουσίες (συμπεριλαμβανομένων των ιχνοστοιχείων), βιταμίνες, αμινοξέα και μικροθρεπτικά στοιχεία που επιτρέπονται μόνο εάν επιβάλλεται η χρήση τους στις τροφές στις οποίες είναι ενσωματωμένες.»

Επισήμανση των εισαγωγών βιολογικών προϊόντων από τις ΗΠΑ

27. Η αιτιολογική σκέψη 33 του κανονισμού 834/2007 προβλέπει τα εξής:

«Τα βιολογικά προϊόντα που εισάγονται στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα πρέπει να μπορούν να διατίθενται στην κοινοτική αγορά ως βιολογικά, εφόσον παράγονται με τήρηση κανόνων παραγωγής και υπόκεινται σε ελεγκτικές ρυθμίσεις, τα οποία είναι σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία ή ισοδύναμα με εκείνα που ορίζει η τελευταία. Επιπλέον, τα προϊόντα που εισάγονται βάσει ισοδύναμου συστήματος θα πρέπει να καλύπτονται από πιστοποιητικό το οποίο έχει εκδοθεί από την αρμόδια αρχή ή από αναγνωρισμένη αρχή ή φορέα ελέγχου της εκάστοτε τρίτης χώρας.»

28. Οι σκοποί αυτοί υλοποιούνται, όσον αφορά συμμορφούμενα προϊόντα, με το άρθρο 32 του εν λόγω κανονισμού και, όσον αφορά προϊόντα που παρέχουν ισοδύναμες εγγυήσεις, με το άρθρο 33. Το άρθρο 33, παράγραφος 1, επιτρέπει τη διάθεση των τελευταίων στην αγορά εντός της Ένωσης, υπό την προϋπόθεση ότι α) έχουν παραχθεί σύμφωνα με ισοδύναμους κανόνες παραγωγής, β) οι επιχειρήσεις έχουν υποβληθεί σε μέτρα ελέγχου ισοδύναμης αποτελεσματικότητας, γ) έχουν υποβάλει τις δραστηριότητές τους σε αναγνωρισμένο σύστημα ελέγχου και δ) τα προϊόντα καλύπτονται από πιστοποιητικό ελέγχου το οποίο εκδίδεται από το αρμόδιο όργανο. Το άρθρο 33, παράγραφος 2, εξουσιοδοτεί την Επιτροπή να καταρτίσει κατάλογο των τρίτων χωρών που εφαρμόζουν ισοδύναμους κανόνες παραγωγής και λαμβάνουν μέτρα ελέγχου ισοδύναμης αποτελεσματικότητας.

29. Ο τίτλος ΙΙΙ του κανονισμού 1235/2008¹¹ επιγράφεται «Εισαγωγή προϊόντων που παρέχουν ισοδύναμες εγγυήσεις». Το άρθρο 7 εντός του τίτλου αυτού αφορά την κατάρτιση και το περιεχόμενο του καταλόγου των αναγνωρισμένων τρίτων χωρών, ο οποίος περιλαμβάνεται στο παράρτημα ΙΙΙ, ενώ το άρθρο 10 αφορά την κατάρτιση και το περιεχόμενο του καταλόγου των αναγνωρισμένων φορέων και αρχών ελέγχου για τους σκοπούς της ισοδυναμίας, ο οποίος περιλαμβάνεται στο παράρτημα ΙV.

30. Τα εν λόγω παραρτήματα τροποποιήθηκαν ιδίως με τον κανονισμό 126/2012¹², ο οποίος —για το χρονικό διάστημα από την 1η Ιουνίου 2012 έως την 30ή Ιουνίου 2015— προσέθεσε τις ΗΠΑ στον κατάλογο των αναγνωρισμένων τρίτων χωρών, μεταξύ άλλων, για μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν ως τρόφιμα, και απαρίθμησε τους αναγνωρισμένους φορείς ελέγχου στη χώρα αυτή.

10 — Κανονισμός (ΕΚ) 889/2008 της Επιτροπής, της 5ης Σεπτεμβρίου 2008, σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 834/2007 του Συμβουλίου (ΕΕ L 250, σ. 1).

11 — Κανονισμός (ΕΚ) 1235/2008 της Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 2008, για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες (ΕΕ L 334, σ. 25).

12 — Εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) 126/2012 της Επιτροπής, της 14ης Φεβρουαρίου 2012, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 όσον αφορά τα αποδεικτικά έγγραφα και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008 όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΕΕ L 41, σ. 5).

31. Η αιτιολογική σκέψη 4 του κανονισμού 126/2012 προβλέπει τα εξής:

«Ορισμένα γεωργικά προϊόντα που έχουν εισαχθεί από τις [ΗΠΑ] διατίθενται επί του παρόντος στην αγορά της [ΕΕ] σύμφωνα με τους μεταβατικούς κανόνες που προβλέπονται στο άρθρο 19 του [κανονισμού 1235/2008]. Οι [ΗΠΑ] υπέβαλαν αίτηση στην Επιτροπή προκειμένου να συμπεριληφθούν στον κατάλογο που προβλέπεται στο άρθρο 7 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008. Υπέβαλαν τις απαιτούμενες πληροφορίες σύμφωνα με τα άρθρα 7 και 8 του εν λόγω κανονισμού. Από την εξέταση των εν λόγω πληροφοριών και τις μετέπειτα συζητήσεις με τις αρχές των [ΗΠΑ] προκύπτει ότι στην εν λόγω χώρα οι κανόνες που διέπουν την παραγωγή και τους ελέγχους των βιολογικών γεωργικών προϊόντων είναι ισοδύναμοι με τους κανόνες που προβλέπονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 834/2007. Η Επιτροπή διενήργησε ικανοποιητικό επιτόπιο έλεγχο των κανόνων παραγωγής και των μέτρων ελέγχου που εφαρμόζονται πράγματι στις [ΗΠΑ], όπως προβλέπεται στο άρθρο 33 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007. Συνεπώς, οι [ΗΠΑ] θα πρέπει να συμπεριληφθούν στον κατάλογο που προβλέπεται στο παράρτημα ΙΙΙ του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008.»

Τα πραγματικά περιστατικά, η διαδικασία και τα προδικαστικά ερωτήματα

32. Η Herbaria Kräuterparadies GmbH (στο εξής: Herbaria) παρασκευάζει το «Herbaria Blutquick – Eisen + Vitamine» (Herbaria Blutquick – σίδηρος + βιταμίνες, στο εξής: Blutquick), ένα μείγμα χυμού φρούτων με εκχυλίσματα βοτάνων. Μολονότι αποτελείται κυρίως από συστατικά βιολογικής καλλιέργειας κατά την έννοια του άρθρου 19, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 834/2007, το Blutquick περιέχει επίσης βιταμίνες και γλυκονικό σίδηρο μη βιολογικής προελεύσεως. Τούτο διαφημίζεται και διατίθεται στην αγορά ως συμπλήρωμα διατροφής που περιέχει σίδηρο και βιταμίνες, φέρει δε στην ετικέτα του δήλωση περί βιολογικής καλλιέργειας κατά την έννοια του άρθρου 23 του κανονισμού 834/2007, καθώς και τον ισχυρισμό «ο σίδηρος συμβάλλει στην παραγωγή ερυθρών αιμοσφαιρίων και αιμογλοβίνης». Η συνιστώμενη ημερήσια πρόσληψη καλύπτει το 20 % της ΣΗΔ. Το Blutquick συνιστάται επίσης για την ενίσχυση της φυσιολογικής πνευματικής αναπτύξεως του παιδιού, εάν λαμβάνεται κατά την περίοδο της εγκυμοσύνης και της γαλουχίας, για τη μείωση του αισθήματος κοπώσεως, καθώς και για την ευεξία του οργανισμού.

33. Τον Δεκέμβριο 2011, οι αρμόδιες βαυαρικές αρχές επέβαλαν στη Herbaria την υποχρέωση να εξαλείψει τη δήλωση περί βιολογικής καλλιέργειας από την επισήμανση, τη διαφήμιση και την εμπορία του Blutquick, επειδή ήταν αντίθετη στο άρθρο 23, παράγραφος 4, στοιχείο α', σημείο i, του κανονισμού 834/2007 σε συνδυασμό με το άρθρο 19, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 834/2007 και το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008. Η απόφαση αυτή αιτιολογήθηκε ως εξής. Η προσθήκη βιταμινών και ανόργανων ουσιών επιτρέπεται μόνο στο μέτρο που επιβάλλεται εκ του νόμου η χρήση τους στα τρόφιμα στα οποία είναι ενσωματωμένα. Ουδεμία τέτοια έννομη απαίτηση υφίσταται για το Blutquick. Ιδίως, δεν αποτελεί προϊόν που εμπίπτει στον εθνικό κανονισμό περί διαιτητικών τροφίμων (στο εξής: Diätverordnung). Εκ του γεγονότος ότι ο κανονισμός 1924/2006 προβλέπει λεπτομερείς απαιτήσεις για τους «ισχυρισμούς διατροφής και υγείας» δεν συνάγεται ότι η χρήση βιταμινών και ανόργανων ουσιών επιβάλλεται εκ του νόμου για την παρασκευή τροφίμων που δεν εμπίπτουν στην Diätverordnung. Ακόμη και αν το Blutquick είχε εγκριθεί δυνάμει του κανονισμού 1924/2006, δεν θα επιτρεπόταν να χρησιμοποιείται στην επισήμανση, στη διαφήμιση και στην εμπορία του η προβλεπόμενη στο άρθρο 23 του κανονισμού 834/2007 δήλωση περί βιολογικής καλλιέργειας, καθώς ο κανονισμός 1924/2006 δεν απαιτεί τα τρόφιμα και τα συμπληρώματα διατροφής να περιέχουν βιταμίνες ή να εμπλουτίζονται με γλυκονικό σίδηρο.

34. Η Herbaria άσκησε προσφυγή κατά της εν λόγω αποφάσεως, προβάλλοντας ιδίως το επιχείρημα ότι το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008 έχει σκοπό να επιτρέψει την προσθήκη ανόργανων ουσιών και βιταμινών, εάν και στον βαθμό που άλλες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης ή εθνικές διατάξεις απαιτούν συγκεκριμένη περιεκτικότητα σε βιταμίνες και ανόργανες ουσίες,

σε περίπτωση που ένα τρόφιμο δεν δύναται να ανταποκριθεί στον δηλούμενο διατροφικό του προορισμό άνευ της εν λόγω περιεκτικότητας. Σημείο αναφοράς ήταν το συγκεκριμένο τρόφιμο και και η συγκεκριμένη χρήση για την οποία προορίζεται. Οι διατάξεις περί των συμπληρωμάτων διατροφής ή των ισχυρισμών υγείας και διατροφής, ιδίως αυτές του κανονισμού 1924/2006, απαιτούν την προσθήκη ανόργανων ουσιών και βιταμινών σε τρόφιμα που επισημαίνονται ως έχοντα συγκεκριμένη διατροφική λειτουργία. Από την απαγόρευση παραπλανητικών δηλώσεων συνάγεται ότι η συνιστώμενη από τον παρασκευαστή ημερήσια πρόσληψη πρέπει να καλύπτει το 15 % της μέγιστης ποσότητας που συνιστούν οι αρχές ως εγγυημένη ποσότητα¹³. Από τον δηλούμενο προορισμό ενός συμπληρώματος διατροφής απορρέει η έννομη υποχρέωση προς επίτευξη των αντίστοιχων ελαχίστων τιμών. Όταν οι τιμές αυτές δεν δύνανται να επιτευχθούν παρά μόνον με την προσθήκη ουσιών, η προσθήκη τους επιβάλλεται εκ του νόμου. Επιπροσθέτως, ο κανονισμός 432/2012 θεσπίζει απαιτήσεις για τις ημερήσιες προσλήψεις, με αποτέλεσμα να απαιτείται η προσθήκη ουσιών σε ένα βιολογικό τρόφιμο. Η προσθήκη γλυκονικού σιδήρου και βιταμινών στο Blutquick είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της απαιτούμενης θρεπτικής αξίας κατά τον δηλούμενο διατροφικό προορισμό. Τούτο δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη χρήση συστατικών προερχομένων από βιολογικά προϊόντα. Οι προσθήκες περιορίζονται στην απαιτούμενη ποσότητα.

35. Οι αρχές απάντησαν ότι δεν επιβάλλεται εκ του νόμου η προσθήκη βιταμινών ή γλυκονικού σιδήρου. Ο κανονισμός 1924/2006 απλώς επιτρέπει την προσθήκη των ουσιών αυτών, και δεν την επιβάλλει. Αντίθετη ερμηνεία δεν θα ήταν σύμφωνη προς το άρθρο 6, στοιχείο β', του κανονισμού 834/2007, κατά το οποίο οι πρόσθετες ύλες τροφίμων σε προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας πρέπει να περιορίζονται στο ελάχιστο.

36. Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Verwaltungsgericht ζητεί την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί των ακόλουθων ερωτημάτων:

- «1. Έχει το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού (ΕΚ) 889/2008 την έννοια ότι η χρήση των αναφερόμενων σε αυτό ουσιών επιβάλλεται εκ του νόμου μόνο στην περίπτωση που μια ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης ή μια σύμφωνη προς το δίκαιο αυτό εθνική ρύθμιση προβλέπει, για το τρόφιμο στο οποίο πρόκειται να ενσωματωθούν οι εν λόγω ουσίες, είτε ευθέως την προσθήκη των ουσιών αυτών είτε τουλάχιστον μια ελάχιστη περιεκτικότητα σε αυτές τις ουσίες του συγκεκριμένου τροφίμου;
2. Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: έχει το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008 την έννοια ότι η χρήση των εν λόγω ουσιών επιβάλλεται εκ του νόμου και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, χωρίς την ενσωμάτωση μιας τουλάχιστον από τις εν λόγω ουσίες, η διάθεση ενός τροφίμου στην αγορά ως συμπληρώματος διατροφής ή/και με την προβολή ισχυρισμών υγείας θα ήταν παραπλανητική για τον καταναλωτή, διότι λόγω της πολύ μειωμένης περιεκτικότητας στην εν λόγω ουσία το τρόφιμο αυτό δεν μπορεί να ανταποκριθεί στον δηλούμενο διατροφικό του προορισμό ή/και στον δηλούμενο με τον ισχυρισμό υγείας προορισμό του;
3. Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: έχει το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008 την έννοια ότι η χρήση των εν λόγω ουσιών επιβάλλεται εκ του νόμου και στις περιπτώσεις στις οποίες ένας συγκεκριμένος ισχυρισμός υγείας επιτρέπεται να χρησιμοποιείται μόνο για τρόφιμα που περιέχουν ορισμένη ποσότητα, τη λεγόμενη “σημαντική ποσότητα”, μιας από τις εν λόγω ουσίες;»

13 — Ο ισχυρισμός αυτό φαίνεται ότι παραπέμπει σε ένα εθνικό έγγραφο υπό τον τίτλο «Toxikologische und ernährungsphysiologische Aspekte der Verwendung von Mineralstoffen und Vitaminen in Lebensmitteln» (Τοξικολογικές, διατροφικές και φυσιολογικές πτυχές της χρήσεως ανόργανων ουσιών και βιταμινών στα τρόφιμα), το οποίο δημοσιεύθηκε το 2002 ή το 2004 από το γερμανικό Bundesinstitut für gesundheitlichen Verbraucherschutz und Veterinärmedizin (ομοσπονδιακό ινστιτούτο προστασίας της υγείας των καταναλωτών και κτηνιατρικής), το οποίο προβαίνει σε ορισμένες συστάσεις για τη μέλλουσα νομοθεσία. Βλ., επίσης, την υποσημείωση 4 ανωτέρω.

37. Γραπτές παρατηρήσεις υποβλήθηκαν από τους διαδίκους της κύριας δίκης, από την Τσεχική, τη Γαλλική και την Ισπανική Κυβέρνηση, καθώς και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι οποίοι επίσης, πλην της Τσεχικής και της Ισπανικής Κυβερνήσεως, ανέπτυξαν προφορικές παρατηρήσεις κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 13ης Φεβρουαρίου 2014.

38. Ουσιαστικώς, άπαντες όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις, εκτός της Herbaria, διατείνονται ότι πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση στο πρώτο ερώτημα, και ότι από το δίκαιο της Ένωσης δεν απορρέει καμία απαίτηση την οποία θα μπορούσε να επικαλεστεί η Herbaria. Η Herbaria αντικρούει την άποψη αυτή, και εγείρει επιπλέον το ζήτημα των εισαγωγών συμπληρωμάτων διατροφής από τις ΗΠΑ, τα οποία, όπως υποστηρίζει, δύνανται να επισημανθούν ως βιολογικά, ακόμη και αν περιέχουν πρόσθετο σίδηρο και βιταμίνες. Καθώς δεν ετέθη από το αιτούν δικαστήριο, το ζήτημα αυτό δεν εκτίθεται στις υπόλοιπες παρατηρήσεις, αλλά συζητήθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

Εκτίμηση

Ερμηνεία της νομοθεσίας

39. Τα τρία υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα δύνανται να αναδιατυπωθούν στο ενιαίο ερώτημα εάν η φράση «επιβάλλεται η χρήση τους στις τροφές στις οποίες είναι ενσωματωμένες» του άρθρου 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008 έχει την έννοια α) αποκλειστικά της ευθείας εκ του νόμου απαιτήσεως να περιέχει ένα τρόφιμο μια ή περισσότερες από τις αναφερόμενες ουσίες, προκειμένου να επιτραπεί η διάθεσή του στην αγορά, ανεξαρτήτως οποιασδήποτε δηλώσεως ως προς τις ιδιότητες ή τον προορισμό του ή β) επίσης της καταστάσεως κατά την οποία το τρόφιμο διατίθεται στην αγορά ως συμπλήρωμα διατροφής, με ισχυρισμό διατροφής ή υγείας ή ως προοριζόμενο για ειδική διατροφή, η δε διάθεσή του στην αγορά με τις ιδιότητες αυτές επιτρέπεται μόνο εάν περιέχει ορισμένη ποσότητα μιας ή περισσότερων εκ των ουσιών αυτών.

40. Το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 834/2007 απαγορεύει τη χρήση οποιασδήποτε ενδείξεως περί βιολογικής μεθόδου παραγωγής σε όποιο προϊόν δεν πληροί τις προβλεπόμενες στον κανονισμό απαιτήσεις. Από το άρθρο 23, παράγραφος 4, προκύπτει ότι μια τέτοια ένδειξη επιτρέπεται για μεταποιημένα τρόφιμα (και ένα μείγμα χυμού φρούτων με εκχυλίσματα βοτάνων αποτελεί αναγκαιώς μεταποιημένο τρόφιμο) *μόνο* εάν το τρόφιμο αυτό είναι σύμφωνο προς το άρθρο 19. Το άρθρο 19, παράγραφος 2, στοιχείο β', επιτρέπει την προσθήκη, μεταξύ άλλων, ανόργανων ουσιών και βιταμινών *μόνο* εφόσον έχουν εγκριθεί για χρήση σε βιολογική παραγωγή κατά το άρθρο 21. Το άρθρο 21 θεσπίζει γενικά κριτήρια για την έγκριση της χρήσεως τέτοιων ουσιών και αναθέτει στην Επιτροπή το καθήκον της καταρτίσεως ενός *περιοριστικού* καταλόγου εντός του πλαισίου των κριτηρίων αυτών. Τα γενικά κριτήρια συνίστανται αφενός στην απουσία εγκεκριμένων εναλλακτικών λύσεων, και αφετέρου στην αναγκαιότητα της ουσίας είτε για την παραγωγή ή τη διατήρηση του τροφίμου είτε για την τήρηση συγκεκριμένων διαιτητικών απαιτήσεων βάσει της νομοθεσίας της Ένωσης.

41. Επ' αυτής της βάσεως, η Επιτροπή περιέλαβε στο άρθρο 27, παράγραφος 1, του κανονισμού 889/2008 τον περιοριστικό κατάλογο των ουσιών που επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται κατά τη μεταποίηση τροφίμων που διατίθενται στην αγορά ως βιολογικά. Κατά το άρθρο 27, παράγραφος, 1, στοιχείο στ', ανόργανες ουσίες και βιταμίνες επιτρέπονται μόνο εάν επιβάλλεται η χρήση τους.

42. Από το γράμμα των διατάξεων αυτών¹⁴ προκύπτει ότι σκοπεύεται η συσταλτική ερμηνεία τους — όπως επιβεβαιώνεται από την αιτιολογική σκέψη 22 του κανονισμού 834/2007, η οποία προβλέπει ότι, προκειμένου να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών, οι εξαιρέσεις από τις απαιτήσεις που ισχύουν για τη βιολογική παραγωγή πρέπει να *περιορίζονται αυστηρά* στις δικαιολογημένες περιπτώσεις.

43. Επομένως, χωρίς δισταγμό συμπεραίνω ότι ο όρος «επιβάλλεται» στο άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008 πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικά, υπό την έννοια ότι αφορά μόνο την ευθεία έννομη απαίτηση η ουσία να χρησιμοποιείται κατά τη μεταποίηση του περί ου πρόκειται τροφίμου.

44. Δεν υποστηρίχθηκε ότι υφίσταται εκ του νόμου υποχρέωση, κατά το δίκαιο της Ένωσης ή κατά οποιοδήποτε σύμφωνο προς αυτό εθνικό δίκαιο, το μείγμα χυμού φρούτων με εκχυλίσματα βοτάνων που πωλείται απλώς ως τρόφιμο, είτε βιολογικό είτε μη βιολογικό, να περιέχει ορισμένη ποσότητα είτε σιδήρου είτε κάποιας βιταμίνης.

45. Εντούτοις, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, είναι δυνατόν να γίνει δεκτό ότι υφίσταται εκ του νόμου υποχρέωση ένα προϊόν αυτού του είδους να περιέχει συγκεκριμένη ποσότητα ορισμένων ανόργανων ουσιών ή βιταμινών, προκειμένου να επιτραπεί η πώλησή του ως συμπλήρωμα διατροφής, με ισχυρισμό διατροφής ή υγείας ή ως προοριζόμενο για ειδική διατροφή, και ότι η ύπαρξη των ποσοτήτων αυτών είναι αναγκαία για τη διάθεσή του στην αγορά κατ' αυτόν τον τρόπο. Ωστόσο, δεν συμφωνώ με την ανάλυση αυτή.

46. Όσον αφορά τα συμπληρώματα διατροφής, η Επιτροπή επισημαίνει ότι, μολονότι είναι δυνατόν να καθοριστούν οι ελάχιστες ποσότητες βιταμινών και ανόργανων στοιχείων κατά το άρθρο 5, παράγραφοι 3 και 4, της οδηγίας 2002/46, εντούτοις οι ποσότητες αυτές δεν έχουν εν τοις πράγμασι καθοριστεί μέχρι τώρα. Φαίνεται —καίτοι εναπόκειται αποκλειστικά στο Verwaltungsgericht να κρίνει το ζήτημα αυτό— ότι οι εν λόγω ποσότητες δεν έχουν καθοριστεί ούτε στη σχετική γερμανική νομοθεσία¹⁵. Επιπροσθέτως, ακόμη και εάν οι ελάχιστες ποσότητες είχαν καθοριστεί, οι παρασκευαστές δεν θα υποχρεούνταν να προσθέσουν ορισμένες ανόργανες ουσίες ή βιταμίνες στα προϊόντα τους· αντ' αυτού, δεν θα επιτρεπόταν η διάθεση των προϊόντων αυτών στην αγορά ως συμπληρωμάτων διατροφής που περιέχουν τη σχετική ουσία ή τις σχετικές ουσίες, εκτός εάν διασφαλιζόταν η ύπαρξη της ελάχιστης ποσότητας ή των ελαχίστων ποσοτήτων.

47. Όσον αφορά τους ισχυρισμούς διατροφής και υγείας, κατά τις διατάξεις του κανονισμού 1924/2006, καθώς και του κανονισμού 432/2012 που εξετέθησαν στα ως άνω σημεία 9 έως 14, η διατύπωση των ισχυρισμών που διατυπώθηκαν για το Blutquick επιτρέπεται, λόγω του περιεχομένου τους, μόνο υπό τον όρο υψηλής περιεκτικότητας σε σίδηρο και βιταμίνες. Εντούτοις, όπως η Επιτροπή επαναλαμβάνει, η διατύπωση ειδικώς ενός ισχυρισμού κατά την έννοια του κανονισμού 1924/2006 δεν είναι υποχρεωτική ούτε κατά το δίκαιο της Ένωσης ούτε κατά το εθνικό δίκαιο. Συνεπώς, οι εν λόγω διατάξεις δεν θεσπίζουν έννομη απαίτηση ως προς το περιεχόμενο των επίμαχων τροφίμων· αντ' αυτού, καθορίζουν τους όρους υπό τους οποίους επιτρέπεται η διατύπωση ισχυρισμών διατροφής ή υγείας.

14 — Βλ., επίσης, το άρθρο 6 του κανονισμού 834/2007, το οποίο παρατίθεται στο ως άνω σημείο 22, όπου γίνεται χρήση όρων όπως «περιορισμός», «στον ελάχιστο δυνατό βαθμό», «μόνον», «ουσιώδης» και «αποκλεισμός».

15 — Το Verwaltungsgericht επισημαίνει ότι το Blutquick αποτελεί προϊόν που δεν εμπίπτει στην Diätverordnung (βλ. ως άνω σημείο 33). Καίτοι σε ένα έγγραφο στο οποίο γίνεται μνεία στην απόφαση περί παραπομπής (βλ. υποσημείωση 13 ανωτέρω) προτείνεται, για την πρόληψη της παραπληρώσεως των καταναλωτών, η ελάχιστη περιεκτικότητα σε ανόργανα στοιχεία των συμπληρωμάτων διατροφής να είναι τόση, ώστε το 15 % της αντίστοιχης συνιστώμενης μέγιστης ποσότητας να καλύπτεται με την κατανάλωση της προτεινόμενης από τον παρασκευαστή ποσότητας, εντούτοις δεν υφίσταται καμία ένδειξη περί του ότι η πρόταση αυτή υιοθετήθηκε.

48. Τέλος, όσον αφορά τα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή, κατ' αρχάς, ουδόλως προκύπτει από τη δικογραφία ότι το Blutquick εμπίπτει στην έννοια των τροφίμων αυτού του είδους κατά το άρθρο 1, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2009/39, μολονότι φαίνεται πως απευθύνεται, μεταξύ άλλων, σε μητέρες κατά την περίοδο της γαλουχίας και σε άτομα με αίσθημα κοπώσεως, τα οποία δύνανται να θεωρηθούν ως ευρισκόμενα «σε ιδιάζουσα ψυχολογική κατάσταση και [...] ως εκ τούτου, μπορούν να αποκομίσουν ιδιαίτερο όφελος από την ελεγχόμενη πρόσληψη ορισμένων ουσιών στα τρόφιμα». Ωστόσο, εν πάση περιπτώσει, όπως επισημαίνει η Γαλλική Κυβέρνηση, η προσθήκη θρεπτικών ουσιών είναι αναγκαία μόνο όταν «αυτό έχει καθοριστεί με συγκεκριμένους κανόνες στις σχετικές ειδικές οδηγίες μαζί με τους κατάλληλους ποσοτικούς όρους, ανάλογα με την περίπτωση»¹⁶. Εντούτοις, ακόμη και σε αυτήν την περίπτωση, δεν γεννάται υποχρέωση διαθέσεως στην αγορά, παραδείγματος χάριν, ενός μείγματος χυμού φρούτων ως τροφίμου που προορίζεται για ειδική διατροφή, αλλά απλώς δεν επιτρέπεται η διάθεσή του στην αγορά με αυτή την ιδιότητα, εάν δεν πληροί τους όρους της οδηγίας 2009/39 και του κανονισμού 953/2009.

49. Εν ολίγοις, το σύνολο των εκτιθέμενων, είτε στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είτε από τη Hebaria, περιπτώσεων κατά τις οποίες η προσθήκη ανόργανων ουσιών και/ή βιταμινών ενδέχεται να θεωρηθεί ότι «επιβάλλεται» είναι στην πραγματικότητα περιπτώσεις στις οποίες ο παρασκευαστής δεν επιτρέπεται να διαθέτει στην αγορά το προϊόν ως συμπλήρωμα διατροφής, με ισχυρισμούς διατροφής ή υγείας ή ως τρόφιμο που προορίζεται για ειδική διατροφή, εκτός εάν προβεί στον εμπλουτισμό του με ορισμένη ποσότητα ανόργανων ουσιών ή βιταμινών. Δεδομένου ότι δεν απαιτείται να διατίθεται στην αγορά οποιοδήποτε προϊόν υπ' αυτούς τους όρους, θα έπρεπε αφενός να ερμηνευθεί κατ' ανεπίτρεπτα διασταλτικό τρόπο το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008, υπό την έννοια ότι το πεδίο εφαρμογής του περιλαμβάνει τέτοιες καταστάσεις, αφετέρου να επιτραπεί επ' αυτής της βάσεως η χρήση ανόργανων ουσιών και/ή βιταμινών κατά τη μεταποίηση τροφίμων που προορίζονται να διατεθούν στην αγορά ως βιολογικά.

50. Κατά την ισχύουσα νομοθεσία¹⁷, φρονώ ότι η ως άνω ερμηνεία είναι η μόνη έχουσα λογική συνέπεια.

51. Αναγνωρίζω ότι, στο πλαίσιο της Συμφωνίας για τα τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο¹⁸, το δευτεροβάθμιο όργανο του ΠΟΕ τόνισε πως η απαίτηση να πληρούνται ορισμένοι όροι για την επισήμανση προϊόντων τόνου ως «dolphin-safe» (ήτοι μια κατάσταση που παρουσιάζει ομοιότητες με αυτήν στην παρούσα υπόθεση) θα ήταν δεσμευτική κατά το παράρτημα 1.1 της εν λόγω Συμφωνίας, ακόμη και εάν επιτρεπόταν η διάθεση στην αγορά του προϊόντος άνευ της επισήμανσεως αυτής¹⁹.

52. Εντούτοις, οι συνθήκες της παρούσας υποθέσεως είναι πιο περίπλοκες από αυτές που ετέθησαν υπόψη του δευτεροβάθμιου οργάνου. Εν προκειμένω, δεν τίθεται απλώς ζήτημα συμμορφώσεως με ορισμένους όρους προκειμένου η επισήμανση να συνοδεύεται από μια συγκεκριμένη δήλωση. Το ζητούμενο είναι μάλλον η εναρμόνιση δύο ή περισσότερων ειδών απαιτήσεων, οι οποίες δεν δύνανται αναγκάτως να εκπληρούνται ταυτοχρόνως στο σύνολό τους, προκειμένου να γίνει χρήση συνδυασμού δηλώσεων κατά την επισήμανση.

53. Κατά το δίκαιο της Ένωσης, πρέπει να πληρούνται ορισμένοι όροι για τη διάθεση στην αγορά ενός προϊόντος ως βιολογικού. Διαφορετικοί όροι πρέπει να πληρούνται για τη διάθεση στην αγορά του αυτού προϊόντος ως συμπληρώματος διατροφής, με ισχυρισμούς διατροφής ή υγείας ή ως τροφίμου που προορίζεται για ειδική διατροφή. Προκειμένου τούτο να διατεθεί στην αγορά με *αμφότερες* τις ιδιότητες του βιολογικού και του συμπληρώματος διατροφής, με ισχυρισμούς διατροφής ή υγείας ή ως

16 — Βλ. σημείο 19 ανωτέρω.

17 — Δεν θα εξετάσω το ζήτημα εάν *πρέπει* να είναι δυνατή η διάθεση στην αγορά ενός προϊόντος με δήλωση περί βιολογικής παραγωγής υπό τις συνθήκες της κύριας δίκης· το ζήτημα αυτό υπάγεται αποκλειστικά στην αρμοδιότητα της νομοθετικής λειτουργίας.

18 — Παράρτημα 1Α στις πολυμερείς εμπορικές διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (ΕΕ 1994, L 336, σ. 86) (στο εξής: Συμφωνία ΤΕΕ).

19 — Έκθεση του δευτεροβάθμιου οργάνου WT/DS381/AB/R, Ηνωμένες Πολιτείες — Μέτρα σχετικά με την εισαγωγή, διάθεση στην αγορά και πώληση τόνου και προϊόντων τόνου, της 13ης Ιουνίου 2012, ιδίως σκέψη 196.

τρόφιμο που προορίζεται για ειδική διατροφή, πρέπει να πληρούται το σύνολο των σχετικών όρων. Πάντως, σε καμία περίπτωση δεν υφίσταται έννομη απαίτηση να διατεθεί στην αγορά το προϊόν με οποιονδήποτε από αυτούς τους τρόπους. Οσάκις οι σχετικοί όροι για τη διάθεση στην αγορά με αμφοτέρους τους τρόπους δεν δύνανται να πληρούνται ταυτοχρόνως στο σύνολό τους για το ίδιο προϊόν, εναπόκειται στον παραγωγό να επιλέξει πώς θα διαθέσει το προϊόν στην αγορά και, ως εκ τούτου, να διακριβώσει τους όρους με τους οποίους πρέπει να συμμορφωθεί. Όπως επισημαίνει η Γαλλική Κυβέρνηση, η αντίθετη προσέγγιση θα επέτρεπε στους παραγωγούς να διαθέτουν στην αγορά ως βιολογικά και προϊόντα που περιέχουν μη εγκεκριμένες ουσίες μη βιολογικής προελεύσεως, επιλέγοντας απλώς να διατυπώσουν επιπλέον ισχυρισμούς, πέραν αυτού περί της βιολογικής παραγωγής, οι οποίοι δεν θα μπορούσαν να διατυπωθούν άνευ της προσθήκης των ουσιών αυτών.

54. Ωστόσο, η Herbaria αντιτείνει ότι από τον σκοπό του άρθρου 3, στοιχείο γ', του κανονισμού 834/2007 να διευκολύνει την παραγωγή «ευρείας ποικιλίας» βιολογικών τροφίμων και προϊόντων που ανταποκρίνονται στην καταναλωτική ζήτηση προκύπτει ότι πρέπει να είναι δυνατή η διάθεση στην αγορά βιολογικών προϊόντων σε όλες τις κατηγορίες τροφίμων που ικανοποιούν τη σχετική ζήτηση, περιλαμβανομένων των συμπληρωμάτων διατροφής, των διαιτητικών προϊόντων και των συμβατικών τροφίμων με ισχυρισμούς διατροφής ή υγείας.

55. Το επιχείρημα αυτό δεν με πείθει. Ο εν λόγω σκοπός καλύπτει βεβαίως τη διάθεση στην αγορά βιολογικών προϊόντων σε αυτές τις κατηγορίες. Ωστόσο, δεν περιλαμβάνει τη διάθεση στην αγορά προϊόντων στις κατηγορίες αυτές ως βιολογικών όταν δεν πληρούν τους όρους για τη διάθεσή τους στην αγορά ως βιολογικά.

56. Συνεπώς, είμαι της γνώμης ότι η φράση «επιβάλλεται η χρήση τους στις τροφές στις οποίες είναι ενσωματωμένες» στο άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008 έχει την έννοια αποκλειστικά της ευθείας εκ του νόμου υποχρεώσεως να περιέχεται στο τρόφιμο μια ή περισσότερες από τις αναφερόμενες ουσίες, προκειμένου να επιτραπεί η διάθεσή του στην αγορά γενικώς. Το πεδίο εφαρμογής της δεν περιλαμβάνει την κατάσταση κατά την οποία το τρόφιμο διατίθεται στην αγορά ως συμπλήρωμα διατροφής, με ισχυρισμό διατροφής ή υγείας ή ως τρόφιμο που προορίζεται για ειδική διατροφή, αλλά δεν μπορεί να διατεθεί στην αγορά με τις ιδιότητες αυτές, εκτός εάν περιέχει ορισμένη ποσότητα μιας ή περισσότερων εκ των ουσιών αυτών.

Διαφορετική μεταχείριση σε σχέση με τις εισαγωγές από τις ΗΠΑ

57. Στις υποβληθείσες στο Δικαστήριο γραπτές παρατηρήσεις της, η Herbaria εξέθεσε ότι, κατόπιν της θέσεως σε ισχύ του κανονισμού 126/2012 (ο οποίος βασίστηκε στη γραπτή ανταλλαγή απόψεων μεταξύ της Επιτροπής και του Υπουργείου Γεωργίας των ΗΠΑ), παραγόμενα στις ΗΠΑ τρόφιμα δύνανται να διατίθενται στην αγορά στην ΕΕ ως βιολογικά, ακόμη και εάν περιέχουν βιταμίνες και ανόργανα θρεπτικά συστατικά μη βιολογικής προελεύσεως, επειδή αυτού του είδους η επισήμανση επιτρέπεται στις ΗΠΑ δυνάμει του άρθρου 205.605 του τίτλου 7 (Γεωργία) του Ηλεκτρονικού Κώδικα Ομοσπονδιακών Κανονισμών²⁰. Επικαλέστηκε ένα παραγόμενο στις ΗΠΑ προϊόν (ήτοι το Organic Life Vitamins), το οποίο φέρεται ως συγκρίσιμο με το Blutquick, ως προϊόν που έχει διατεθεί στην αγορά εντός της ΕΕ, καίτοι περιέχει βιταμίνες και ανόργανες ουσίες μη βιολογικής προελεύσεως. Εάν το Blutquick δεν μπορούσε να διατεθεί στην αγορά αντιστοίχως, θα προσβαλλόταν το δικαίωμα ίσης μεταχειρίσεως της Herbaria.

58. Οι αγορεύσεις κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση επικεντρώθηκαν, κατόπιν αιτήματος του Δικαστηρίου, στο ζήτημα αυτό.

59. Πρόκειται για ένα ενδεχομένως ύψιστης σημασίας ζήτημα. Αποτελεί το προοίμιο, σε ένα μάλλον πιο περιορισμένο πλαίσιο, ενός εκ των ζητημάτων που ενδέχεται να ανακύψουν στο πλαίσιο της Διατλαντικής Εταιρικής Σχέσεως Εμπορίου και Επενδύσεων (στο εξής: TTIP), η οποία επί του παρόντος είναι αντικείμενο διαπραγματεύσεων μεταξύ της Επιτροπής εξ ονόματος της ΕΕ και του εκπροσώπου των ΗΠΑ για το εμπόριο εξ ονόματος των ΗΠΑ²¹. Αποτελεί ζήτημα «αμοιβαίας αναγνώρισεως» από το οποίο απορρέουν ζητήματα ίσης μεταχειρίσεως και, ενδεχομένως, αντίστροφης δυσμενούς διακρίσεως. Εάν η ΕΕ πρέπει να επιτρέψει την εισαγωγή και την επακόλουθη πώληση τροφίμων που δεν συμμορφώνονται με τους κανόνες της Ένωσης, αλλά παρέχουν απλώς ισοδύναμες εγγυήσεις, τίθεται το ερώτημα εάν πρέπει να επιτραπεί η διάθεση στην αγορά, ως βιολογικών, των παραγομένων στην ΕΕ τροφίμων που ικανοποιούν τις απαιτήσεις των κανόνων οι οποίοι προβλέπουν αυτές τις ισοδύναμες εγγυήσεις. Όσον αφορά την TTIP, εκφράστηκαν ανησυχίες περί του ότι, μεταξύ άλλων, ευρείς τομείς ρυθμιστικών μέτρων θα εξομοιώνονταν εν τοις πράγμασι με τους αντίστοιχους των ΗΠΑ και, ως εκ τούτου, θα μειωνόταν το πεδίο της ρυθμιστικής αυτονομίας.

60. Εντούτοις, φρονώ ότι επιτακτικοί λόγοι συνηγορούν υπέρ της μη εξετάσεως των ζητημάτων αυτών από το Δικαστήριο στο πλαίσιο της παρούσας δίκης.

61. Κατά πρώτο και κύριο λόγο, το Verwaltungsgericht δεν ζήτησε διευκρινίσεις επί του ζητήματος αυτού —καίτοι, κατά δήλωση του συνηγόρου της Herbaria κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, πρόκειται για ζήτημα το οποίο τέθηκε και συζητήθηκε κατά την κύρια δίκη. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστικής αποφάσεως να εκτιμήσει, υπό το πρίσμα των ιδιαιτέρων συνθηκών της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, προκειμένου να καταστεί δυνατή η εκ μέρους του έκδοση αποφάσεως, όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο²². Στο πλαίσιο αυτό, κατά την άποψή μου, εναπόκειται επίσης, τουλάχιστον κατ' αρχήν, στο εθνικό δικαστήριο να κρίνει το εάν δεν είναι αναγκαία η επίλυση ενός ζητήματος του δικαίου της Ένωσης που τέθηκε ενώπιόν του, προκειμένου να καταστεί δυνατή η εκ μέρους του έκδοση αποφάσεως και, ως εκ τούτου, εάν χάριν της οικονομίας της δίκης δεν πρέπει να υποβληθεί αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο. Κατά πάγια νομολογία, η διαδικασία εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως συνιστά μέθοδο διαλόγου μεταξύ δύο δικαστηρίων, του οποίου η έναρξη εξαρτάται αποκλειστικά από την εκτίμηση του εθνικού δικαστηρίου ως προς τη λυσιτέλεια και την αναγκαιότητα της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως²³.

62. Επιπροσθέτως, εκ του γεγονότος ότι το Verwaltungsgericht δεν αναφέρθηκε στο τεθέν από τη Herbaria ζήτημα συνάγεται ότι, όσον αφορά το ζήτημα αυτό, η αίτησή του για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως δεν περιλαμβάνει το σύνολο των στοιχείων που απαιτούνται κατά το άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου. Ειδικότερα, δεν παρέχεται καμία ένδειξη ως προς τις υφιστάμενες διαπιστώσεις ή εικασίες για τη συγκρισιμότητα του Organic Life Vitamins με το Blutquick, για την πώληση του πρώτου εντός της ΕΕ βάσει των διαδικασιών του άρθρου 33 του κανονισμού 834/2007, ή για την ενδεχόμενη συμμόρφωση του τελευταίου με τους κανονισμούς των ΗΠΑ, σε περίπτωση που είχε παραχθεί στις ΗΠΑ· ούτε παρέχεται, βεβαίως, οποιαδήποτε ένδειξη για τους λόγους που ενδεχομένως επιβάλλουν την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί της ερμηνείας των διατάξεων περί της επισημάνσεως και διαθέσεως στην αγορά βιολογικών τροφίμων από τις ΗΠΑ.

21 — Βλ. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/july/tradoc_151605.pdf για μια σύντομη σύνοψη. Σημειώνεται, επίσης, ότι το άρθρο 2.7 της Συμφωνίας ΤΕΕ (στην οποία παραπέμπουμε στην υποσημείωση 18) απαιτεί από τα κράτη να «εξετάζουν θετικά την αποδοχή ως ισοδυνάμων των τεχνικών κανονισμών άλλων μελών, ακόμα και αν οι εν λόγω κανονισμοί διαφέρουν από τους δικούς τους, υπό την προϋπόθεση ότι είναι πεπεισμένα ότι οι εν λόγω κανονισμοί ανταποκρίνονται καταλλήλως στους στόχους των δικών τους κανονισμών».

22 — Βλ., για ένα πρόσφατο παράδειγμα, απόφαση Nordecon και Ramboll Eesti (C-561/12, EU:C:2013:793, σκέψη 29).

23 — Βλ., για ένα πρόσφατο παράδειγμα, απόφαση Križan κ.λπ. (C-416/10, EU:C:2013:8, σκέψη 66).

63. Δεν εκθέτω τα ανωτέρω προκειμένου να ασκήσω κριτική στο Verwaltungsgericht. Τουναντίον, το εν λόγω δικαστήριο αποφάσισε, σαφώς, κατά τρόπο τεκμηριωμένο να μην υποβάλει προδικαστικό ερώτημα επ' αυτού του ζητήματος και, ως εκ τούτου, πολύ σωστά, να μην εκθέσει λεπτομερώς το σκεπτικό του και τις πραγματικές διαπιστώσεις του επ' αυτού. Συνεπώς, εάν το Δικαστήριο εξέταζε το ζήτημα αυτό, θα το έπραττε εν κενώ, αγνοώντας τόσο το σκεπτικό βάσει του οποίου το Verwaltungsgericht δεν ζήτησε καθοδήγηση επ' αυτού του ζητήματος όσο και τα πραγματικά περιστατικά και τους δικονομικούς λόγους βάσει των οποίων το σκεπτικό αυτό θα μπορούσε να αμφισβητηθεί. Το Δικαστήριο θα υπερέβαινε τα όρια των αρμοδιοτήτων του, εάν αποφάσιζε να αποφανθεί επί υποθετικού ζητήματος, χωρίς να διαθέτει τα αναγκαία πραγματικά και νομικά στοιχεία²⁴. Φρονώ ότι η επίλυση ζητήματος που τέθηκε από διάδικο στην κύρια δίκη, χωρίς τη συναίνεση του αιτούντος δικαστηρίου, θα ισοδυναμούσε με περαιτέρω υπέρβαση των ορίων των αρμοδιοτήτων αυτών.

64. Επιπλέον, η εξέταση ενός ζητήματος που δεν τίθεται με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως —και μάλιστα ενός ζητήματος που δεν δύναται καν να συναχθεί, είτε ευθέως είτε κατά λογική συνέπεια, από τα περιεχόμενα στην αίτηση αυτή στοιχεία— παρά μόνο με τις παρατηρήσεις ενός διαδίκου στην κύρια δίκη θα περιόριζε το απορρέον από το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου δικαίωμα των κρατών μελών να λαμβάνουν γνώση του περιεχομένου των προδικαστικών ερωτημάτων που υποβάλλονται στο Δικαστήριο και να υποβάλλουν γραπτές παρατηρήσεις επί των ερωτημάτων αυτών. Βεβαίως, ένα κράτος μέλος δύναται να ζητήσει να αναπτύξει προφορικές παρατηρήσεις κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, σε απάντηση στις απόψεις που εξετέθησαν στις γραπτές παρατηρήσεις. Ωστόσο, αφενός ενδέχεται να μην έχει λάβει τις παρατηρήσεις αυτές στην επίσημή του γλώσσα, ενώ η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πάντοτε μεταφράζεται, ή έστω συνοψίζεται, στο σύνολο των επίσημων γλωσσών της Ένωσης, αφετέρου ο διαθέσιμος χρόνος κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση είναι περιορισμένος και ενδέχεται να μην είναι δυνατή η διατύπωση παρατηρήσεων τόσο διεξοδικών και λυσιτελών όσο οι γραπτές παρατηρήσεις.

65. Δεύτερον, όπως επισήμανε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η κύρια δίκη αφορά προσφυγή κατά αποφάσεως που ελήφθη από τις βαυαρικές αρχές τον Δεκέμβριο 2011, της οποίας το κύρος πρέπει, επομένως, προφανώς να κριθεί βάσει της ισχύουσας σε αυτό τον χρόνο νομοθεσίας. Κατά το άρθρο 3 του κανονισμού 126/2012, ο κανονισμός αυτός, επί του οποίου βασίζονται οι ισχυρισμοί της Herbaria, εφαρμόζεται από την 1η Ιουνίου 2012. Προκύπτει, επομένως, ότι στον κατά τα φαινόμενα κρίσιμο χρόνο δεν είναι δυνατόν να υπήρξε οποιοδήποτε τρόφιμο από τις ΗΠΑ με βιταμίνες και ανόργανες ουσίες μη βιολογικής προελεύσεως, εγκεκριμένο ώστε να διατίθεται στην αγορά εντός της ΕΕ ως βιολογικό, επί του οποίου θα μπορούσε να βασιστεί ο ισχυρισμός της Herbaria περί άνισης μεταχειρίσεως.

66. Υπ' αυτές τις συνθήκες, προτείνω στο Δικαστήριο να μην προβεί στην εξέταση του επιπρόσθετου ζητήματος που τέθηκε από τη Herbaria στο πλαίσιο της παρούσας δίκης. Εάν, παρά ταύτα, το Δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να το πράξει, φρονώ ότι πρέπει να ζητήσει διευκρινίσεις από το Verwaltungsgericht κατά το άρθρο 101 του Κανονισμού Διαδικασίας και, κατόπιν αυτού, αν το κρίνει πρόσφορο, να διατάξει επανάληψη της προφορικής διαδικασίας κατά το άρθρο 83 του αυτού Κανονισμού, προκειμένου να καταστήσει δυνατή την υποβολή παρατηρήσεων, υπό το πρίσμα των εν λόγω διευκρινίσεων, από οποιοδήποτε ενδιαφερόμενο κράτος μέλος.

24 — Βλ., για ένα πρόσφατο παράδειγμα της πάγιας αυτής νομολογίας, διάταξη Società cooperativa Madonna dei miracoli (C-82/13, EU:C:2013:655, σκέψεις 11 και 12 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

Πρόταση

67. Βάσει των προεκτεθέντων, φρονώ ότι το Δικαστήριο πρέπει να αποφανθεί επί της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως ως εξής:

Το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού (ΕΚ) 889/2008 της Επιτροπής, της 5ης Σεπτεμβρίου 2008, σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 834/2007 του Συμβουλίου, έχει την έννοια ότι η χρήση των αναφερόμενων ουσιών επιβάλλεται μόνο όταν μια ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης ή μια σύμφωνη προς το δίκαιο της Ένωσης εθνική ρύθμιση προβλέπει, για το τρόφιμο στο οποίο πρόκειται να ενσωματωθούν οι εν λόγω ουσίες, είτε ευθέως την προσθήκη των ουσιών αυτών είτε τουλάχιστον μια ελάχιστη περιεκτικότητα σε αυτές, προκειμένου να επιτραπεί η διάθεση του εν λόγω τροφίμου στην αγορά.

Δεν υφίσταται τέτοια υποχρέωση, όταν η διάθεση στην αγορά ενός τροφίμου ως συμπληρώματος διατροφής, με ισχυρισμό διατροφής ή υγείας ή ως τροφίμου προοριζόμενου για ειδική διατροφή, θα μπορούσε, χωρίς την προσθήκη μιας ή περισσότερων εκ των αναφερόμενων ουσιών, να παραπλανήσει τους καταναλωτές, διότι το τρόφιμο δεν δύναται, λόγω της πολύ μειωμένης περιεκτικότητας στην εν λόγω ουσία ή στις εν λόγω ουσίες, να ανταποκριθεί στον δηλούμενο διατροφικό του προορισμό ή στον δηλούμενο με τον ισχυρισμό διατροφής ή υγείας προορισμό του. Τέτοια υποχρέωση δεν υφίσταται ούτε όταν ένας ορισμένος ισχυρισμός διατροφής ή υγείας επιτρέπεται να χρησιμοποιείται μόνο για τρόφιμα που περιέχουν «σημαντική» ποσότητα της αναφερόμενης ουσίας ή των αναφερόμενων ουσιών.